

GÖRAN FÄRM:

Socialdemokratiska Ungdomsförbundet

Svensk Tidskrift har bett sin medarbetare Lena Norberg att samla artiklar om de nuvarande riksdagspartiernas ungdomsförbund. Vi läser i tidningarna om glada och ibland oppositionella ungdomsstämmor och alltid om många krav. Man bildar sig en uppfattning om de politiska ungdomsförbunden, som inte stämmer med verkligheten. Hur ser de på sig själva? Här får Göran Färm, tidigare redaktör för Socialdemokratiska Ungdomsförbundets tidskrift Frihet, börja. Han skriver, som han själv formulerat det, om "bredden på och innehållet i SSU:s vardagliga verksamhet, om arbetarungdomens behov av social gemenskap, om svårigheten att konkurrera med kommersiell nöjesverksamhet för ungdom, om hur stelhet och elitism kan drabba också en politisk ungdomsorganisation."

SSU fyller 60 år i år. Ungdomsförbundet bildades 1917 som ett resultat av att det gamla ungdomsförbundets ledning ledde den utbrytning ur socialdemokratien som blev Sveriges Kommunistiska Parti. Många spådde att SSU aldrig skulle få någon betydelse, eftersom dess främsta skribenter, agitatorer och ideologer – ja, en stor del av ledningen – lämnade rörelsen. Men en politisk rörelses framtid är inte dess ledares. Det är dess medlemmar och ideologi.

SSU bevisade istället de teser, som den socialdemokratiska arbetarrörelsen alltid förstått men kommunisterna ännu inte nått fram till:

1) Att socialismen i ett samhälle av Sveriges typ aldrig kan genomföras av en liten revolutionär elit. Tvärtom är principerna om demokrati i samhället och partiet, om rörelsens masskaraktär och om den fredliga omdaning av samhället djupt förankrade i den svenska arbetarklassen.

2) Att en politisk rörelse aldrig kan leva bara i kraft av sina ledare eller ens sitt program. Man kan aldrig vara marxist endast i teorin. SSU förstod att rörelsen kunde fungera bara om den byggde på arbetarklassungdomens villkor och sociala behov.

Medan kommunisterna, ungefär som idag, satsade sin kraft på intern debatt och skolning av de redan skolade, satte SSU igång ett målmedvetet organisationsarbete. SSU byggde upp klubbar i städer och brukssamhällen, bedrev politisk skolning av 10 000-tals tonåringar, visade film, arrangerade dans, föreläsningar, litterära föreningar och studiecirklar. SSU blev ett hem för

den unga arbetarklassen.

Resultaten visade sig snart. Medan SKP:s ungdomsorganisationer aldrig nådde mer än något 1 000-tal medlemmar fick SSU en närmast explosionsartad utveckling. Från de ursprungliga 1 200 medlemmarna 1917 växte man efter 10 år till 40 000 och efter 20 år till över 100 000. SSU hade över 100 000 medlemmar ända fram till 1950-talets början.

Men ungefär där hände något som vände utvecklingen. Medlemsantalet sjönk snabbt. Från över 100 000 medlemmar 1950 till 60 000 tio år senare och bottenivån ca 55 000 i början av 60-talet.

Orsakerna är inte så märkliga. Samhällsutvecklingen gjorde det allt svårare att hålla sin position som social hemvist för arbetarklassens ungdom. De gamla brukssamhällena försvann, utbildningsexplosionen satte igång och gjorde allt fler ungdomar till studerande istället för arbetare, den kommersiella nöjesindustrin fick luft under vingarna med kommersiell dans, musik, veckopress osv. SSU:s roll som bildnings- och informationsorgan togs över av skolan, TV och andra massmedia. SSU:s roll som hemvist för gemenskap, nöjen och sociala kontakter togs över av danspalats, skoldanser, biografier, rockgalor osv. SSU försökte anpassa sig till utvecklingen men blev bara en blek kopia av vad kommersialismen kunde bjuda, och på köpet försvagades det tidigare självklara medvetandet om att de breda sociala aktiviteterna hade ett politiskt och klassmässigt innehåll. De politiska och sociala motiveringarna för den "lättare" breddverksamheten blev allt mer påklistrade. Verksamheten blev

på många håll en följsam, men dålig kopia av den borgerliga nöjesverksamheten, inte ett socialdemokratiskt alternativ. Möjligen kan man också säga att kalla krigets klimat försvårade möjligheterna att bedriva socialistisk agitation. Samförståndslösningar och koalitionstänkande drabbade även SSU.

60-talets debatt

Varför då dra hela den här långa historien i en artikel som skall handla om SSU:s utveckling under de sista tio åren?

Jo, därför att utvecklingen från starten 1917 till mitten av 60-talet har givit avgörande lärdomar till 60- och 70-talets SSU. Nedgången fram till mitten av 60-talet ledde till en hård och tidvis infekterad debatt inom SSU om avancerad politisk skolning och debatt kontra "dansverksamhet" för att nå bredd och smyga in politiken som en biprodukt. Det var just under denna period som jag själv kom in i SSU.

Den första slutsatsen av debatten blev att man inte längre kunde bygga på en föråldrad struktur med tyngdpunkten i samhällen och förhållanden som mer eller mindre försvunnit. SSU drog igång en intensiv skolningsverksamhet, som började redan i slutet av 50-talet, men bar rejäl frukt i mitten och slutet av 60-talet. Därmed vände också medlemsiffrorna. Från 1964 till 1967 ökade medlemsantalet med 13 000 medlemmar.

Denna framgång gav också andra positiva biprodukter. Den politiska debatten intensifierades och ledde bl a till att SSU 1967 för första gången fick ett heltäckande politiskt handlingsprogram. Man fick också rejäl fart

på den internationella verksamheten, efter att under ett par år ha blivit akterseglade av nyvänster och FNL-rörelse. Det råder ingen tvekan om att SSU och socialdemokratiska studentförbundet spelade en aktiv roll för att nå nya grupper av ungdomar och intellektuella, som tidigare stått främmande för socialdemokratin. Detta bidrog till den väldiga valsegern 1968.

Men framgångarna var inte entydigt positiva. De positioner man trots allt lyckats behålla inom arbetarklassens ungdom försvagades, eller förstärktes åtminstone inte. Den bredd på aktiviteterna som förmått skapa känsla, gemenskap och kontinuitet i verksamheten smalnade ytterligare. I och med att allt fler medlemmar var skolorngdomar ökade medlemsomsättningen. Många var med bara något år och försvann sen till högre studier, och därmed studentförbundet, partiet eller helt ut ur arbetarrörelsen. Den helt överskuggande organisatoriska uppgiften blev att värva nya medlemmar för att täppa till hålen. Därmed försämrades möjligheten att skapa en stabil och slagkraftig politisk organisation, som också kunde arbeta för genomförandet av de politiska krav organisationen debatterade sig fram till.

Under 60-talets sista år blev den här slagsidan allt tydligare. Kontakten med den ungdom, som självklart måste vara basen för en socialistisk organisation, arbetarklassens ungdom – de unga LO-medlemmarna – var bristfällig. Den politiska debatten höll i och för sig en hög teoretisk kvalitet men var så teoretisk att man höll på att förlora kontakten med verkligheten. Plötsligt befann sig ungdomsförbundet på efterkälken i frågor

som arbetslivets demokratisering och ekonomisk demokrati jämfört med fackföreningsrörelsen, frågor som allt klarare framstod som 70- och 80-talets stora frågor.

Samarbete med LO

Lyckligtvis visade SSU en förmåga till självkritik. Man tog kontakter med LO för att på allvar ta upp problemet som också börjat drabba fackföreningsrörelsen. Det började bli brist på politiskt medvetna och skolade unga, socialdemokratiska LO-medlemmar.

Resultatet blev att LO och SSU enade sig om att gemensamt dra igång en omfattande facklig-politisk ungdomsverksamhet. Man startade arbetsgrupper för facklig ungdomsverksamhet (AFFU) på alla nivåer – i kommunerna gemensamma organ mellan SSU-klubbarna och de lokala fackliga centralorganisationerna (FCO), i länen mellan SSU-distrikt och FCO-distrikt och centralt mellan SSU-förbundet och LO. Man drog igång lokala fackliga ungdomsskolor över hela landet och regionala fackliga ungdomsforum i alla regioner. Man startade centrala veckokurser för facklig ungdom, och man började bilda SSU-klubbar inom fackliga avdelningar och arbetsplatsklubbar.

Till en början blev inte framgången överväldigande, men ändå en tydlig förbättring. Ännu var verksamheten i SSU för stel, för passiv, för traditionell och inåtriktad. Steget framåt till det "gamla" förhållandet att SSU kunde vara en hemvist för alla, att verksamheten kunde ge alla chans att få utlopp för sina känslor, behov och talanger, det steget var långt. Organisationen tillfredsställde egentligen bara de utpräglat politiskt begå-

vade talarna, skribenterna och organisatörerna.

70-talets folkrörelse

Under 1973–1974 kom en ny vändpunkt. Den sk folkrörelsedebatten drogs igång. Utåt innebar debatten att man programmatiskt reviderade den ganska stelbenta uppfattningen att den ekonomiska demokratin bara kunde nås genom förstatliganden och kommunaliseringar. Man började allt tydligare betona Kooperationens, folkrörelsernas och – inte minst – arbetarrörelsens egen roll i samhällsombandningen. Arbetarrörelsen hade alltför länge uppfattats som en stödtrupp till de arbetarrörelsepolitiker som fanns i parlamenten. Istället började SSU nu tala om att de boende själva skulle äga och förvalta sina bostadsområden, att löntagarna själva skulle ha ett avgörande lokalt inflytande över sin arbetsmiljö, man krävde löntagarfonder och kritiserade Kooperationen för centralisering och byråkrati.

Men inåt var nog förändringen ännu större. Lite trevande påbörjades något som idag är på väg att totalt förändra verksamhetsformerna inom SSU. Allt fler insåg att för att SSU skulle kunna bli en levande och kämpande folkrörelse måste organisationen fungera så att den kan ta till vara alla medlemmars talanger och intressen. Man drog igång sång-, musik- och teatergrupper. Medlemmarna startade lokala tidningar och gjorde egna utställningar. Förbundet började central lägerverksamhet som svällde explosionsartat: 300 deltagare 1973, 1 500 deltagare 1974, 3 000 deltagare 1976.

Och kanske viktigast av allt – den breda "kultur- och programverksamheten" har aldrig bedrivits isolerad från den politiska debatten och agitationen. Tvärtom – motivet för verksamheten är hela tiden att alla på sitt eget sätt skall kunna engagera sig i omskapandet av samhället.

Resultaten syns också. Antalet medlemmar ökade inte särskilt mycket till en början. Däremot ökade aktivitetsnivån bland de medlemmar som redan fanns. Gamla avsonnade klubbar började väckas till liv, gamla passiva medlemmar började engagera sig på nytt. Efter bara något år började också det totala medlemsantalet att öka. Under hösten -76 och våren -77 har SSU fått ett nettotillskott på ett par tusen medlemmar.

Verksamheten har också inneburit att SSU-arna har börjat lämna sina hålror och verka utåt. I valrörelsen -76 genomförde man tex närmare 3 000 torgmöten. Närmare 150 musik- och teatergrupper spelade gattuteater, medverkade vid skolpresentationer osv och SSU nådde 175 000 ungdomar vid hembesök.

Och alltihop detta har skett jämsides med att organisationens förankring inom arbetarklassen har förstärkts ytterligare. Vid SSU-kongressen 1975 var två tredjedelar av kongressombuden förvärvsarbetande ungdom!

Dagens problem

Men visst finns det fortfarande problem! Organisatoriskt – verksamheten på skolorna är dålig och den politiska ställningen bland skolungdomen ytterst svag. På universitet och högskolor är det ännu sämre.

Politiskt då? Ja, 60-talets totalt symptomriktade förnygringskampanjer och punktradikalism är på väg ut ur SSU. Men ännu hänger en del av barlasten kvar. Det intima och fruktbara samarbetet med fackföreningsrörelsen har ibland lett till en onödig följsamhet och lojalitet. Rädslan för att på något område hamna på kollisionkurs har varit så stor, att man inte bara aktat sig för att kollidera utan också för att gå före. 1975 års SSU-program är på få, om ens några punkter, radikalare eller mer framåtsyftande än t ex LO- eller Metallkongressernas beslut. I SSU-programmet finns krav på löntagarfonder, men föga om vad de ska användas till. Där finns krav på medbestämmande, och bitvis självförvaltning, i företagen, men endast tafatta försök att fundera över hur man bär sig åt för att få människor att engagera sig i medbestämmandet och få medbestämmandet att leda i socialistisk riktning.

I programmet finns en riktig, men föga originell, kritik av den nuvarande skolan, men de visionära alternativen sträcker sig inte längre än till varvad utbildning.

I den klassiska frågan om motsättningen mellan kravet på planhushållning och kravet på lokal självstyrelse, t ex konflikten mellan kravet på samhällskontroll av investeringar och etableringar och kravet på starkt lokalt fackligt inflytande – i den frågan är vi knappast längre än Wigforss var på 20-talet.

I energifrågan finns krav på att ökningen av energiförbrukningen måste bromsas upp och småningom hamna på nolltillväxt, lik-

som en lite slentrianmässig honnör till de alternativa energikällorna. Men dessvärre saknas diskussionen om vilka krav detta kommer att ställa på samhällets förvandling och på människorna, om vilka konsekvenser ekonomiskt och politiskt kravet kan få nationellt och internationellt.

Och kanske allra viktigast – det finns ett konstaterande av att socialismens mål är att skapa förutsättningar för människan att förverkliga sig själv. Visst, men sen då? Var finns diskussionen om människans villkor idag och i framtiden? Hur drabbas vi som människor, som tänkande individer, känslomässigt, av dagens kapitalistiska samhälle? Vad gör vi åt utslagningen som vi upplever dagligen, också inom arbetarrörelsen? Hur bär vi oss åt för att vända isolering till gemenskap, för att vända passivitet till handlingskraft, för att ta kål på rädslan och göra den till självförtroende – kort sagt: hur gör vi för att få oss alla som idag är mer eller mindre skadade och präglade av det kapitalistiska, kommersiella konkurrenssamhället beredda att ta konsekvenserna av våra socialistiska krav, att bli socialister i såväl ord som handling?

De här diskussionerna saknas i -75 års program men börjar växa fram. Kritiken är till stor del självkritik, eftersom jag var med och skrev -75 års program. Till 1978 års SSU-kongress pågår ett brett programarbete som förhoppningsvis skall kunna råda bot på en del av de brister jag själv är medskyldig till.